

Pápakovácsi

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV
Pápakovácsi 80/2017. (XII.11.) sz. Önk határozat

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Pápakovácsi bemutatása	4
3. Örökségünk	6
4. Eltérő karakterű településrészek Pápakovácsin	17
<i>Hagyományos beépítés</i>	19
<i>Új beépítés</i>	21
<i>Új beépítés – sorházas</i>	22
5. Építészeti útmutató	23
<i>Hagyományos beépítés</i>	23
<i>Új beépítés és sorházas</i>	31
<i>Műszaki berendezések</i>	35
<i>Hirdetések, reklámtáblák</i>	35
6. Különleges területek	36
<i>Temető</i>	36
<i>Attyapuszta</i>	38
7. Attyai-láprét.....	44
8. Impresszum	47

1

BEVEZETÉS

Jelen településképi arculati kézikönyvben szeretnénk vizsgálni és bemutatni minden pápakovácsi lakos és érdeklődő számára településünk eltérő karaktereit, jellegzetességeit. A falun átfolyó Séd patak, a dunántúli hagyományokat őrző épületek és a nemesi Somogyi-Vallis család kastélyépülete mind emeli Pápakovácsi értékét. Ezt az arculatot szeretnénk megőrizni és alapként biztosítani az újabb területek beépítéséhez. Ebben nyújt segítséget a kézikönyv elemzése, mely rávilágít a lehetőségekre és követendő példákkal mutat utat az új építkezésekhez.

Burghardt Ferenc

Polgármester

2

PÁPAKOVÁCSI BEMUTATÁSA

Pápakovácsi Veszprém megye északi szélén, a Bakonyalja és a Kisalföld találkozásánál fekszik. A közel 14 km²-nyi területű község lakossága 590 fő, közigazgatásilag a Pápai járásba tartozik. A település neve már egy 1352-es oklevélben felmerült Koachy változatban, ami az egykori és még mai is jelen lévő kovácsokra utal. Egykoron a faluhoz tartozott Attya puszta, Ó Döbrönte és Gyula major is. A település birtokosai voltak az Esterházyak, a Somogyiak és a Vallis grófok is. Közúton könnyen megközelíthető, a 84-es főút déli oldalán található Pápától 9 km-re, délre.

A homokos-kavicsos területen szántóföldek, délen ezek mellett erdőségek, füves-fás legelők vannak. Pápakovácsi lakott területének északi részén halad át a Bakonyból eredő Séd patak. Az itt lakók elsődlegesen mezőgazdasági termelésből éltek: állatokat tartottak, gabonát termesztettek és kézművességgel is foglalkoztak. Ipára sosem volt számottevő, így a település meg tudta őrizni nyugodt, falusias életterét.

A település szociális infrastruktúrája ki van alakítva: általános iskolától, könyvtáron át orvosig, valamint kereskedelmi egységek is jelen vannak a faluban.

A település címere híven tükrözi a falu természeti, emberi és spirituális erőforrásait: a könyv és a címer Szent Anna szimbóluma, aki a katolikus templom névadója és a falu védőszentje. Az alfa és omega a születést és elmúlást, magát a teljességet jelképezi. Az arany ekevas és a csoroszlya, a földművelés, mezőgazdaság, a munkával való gyarapodást jelenti, míg a zöld alap a természet és az élet szimbóluma, az ezüst sáv pedig a Séd patakot jelenti.

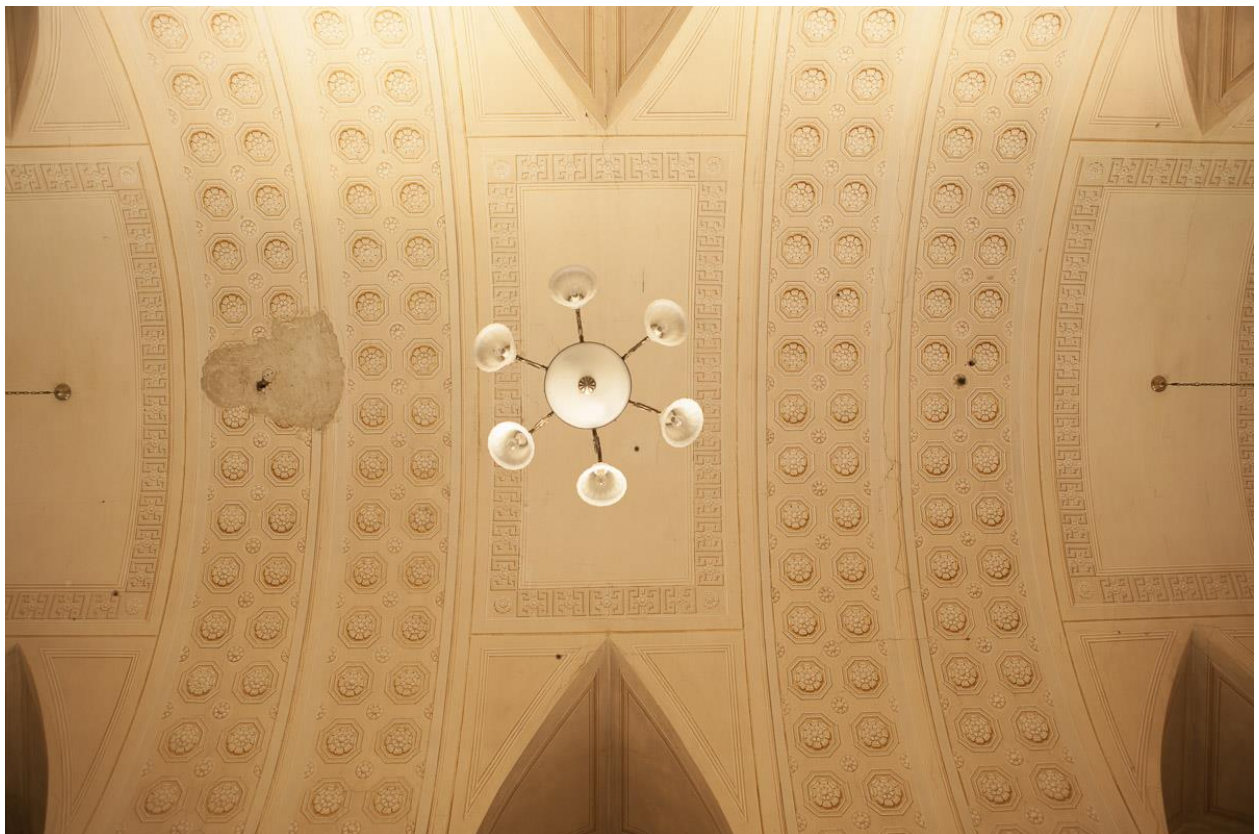

3 ÖRÖKSÉGÜNK

A falu központjában található a XVIII. században épült **barokk stílusú kastély**. Az aszimmetrikus alakzatú, egységes, puritán megjelenésű kastélyt a Somogyi család építtette. A klasszicista kapualjú és lépcsőházú épület három szintes, melyben kétszintes díszterem található. Helyiségeiben néhol még látható a barokk eredetű táblás parketta, kelheimi mészkö burkolatú folyosó, illetve néhány empire-klasszicista kályha. Ma a *műemlék* kastélyépületben működik a község általános iskolája.

A Somogyi-kastéllyal szemben található a *műemléki* védelmű **római katolikus templom**. 1789-92 között építtette gróf Esterházy Károly, és Szent Anna tiszteletére szentelték fel. A késő barokk stílusú templom tornya kétszintes, kapuja kőkeretes. Azonban nem csak maga az épület érdemel figyelmet, hanem a templom kertje is. Helyet ad az I. világháborús emlékműnek, valamint magas értéket képviselnek az idős hársfák is.

A település *műemlékei* között nem csak épületek, hanem egyéb építmények, közterületi szobrok is találhatók. A Fő úton álló, **Szent Vendelt** ábrázoló szobor a XVIII. század második felében épült, barokk stílusban.

A másik *műemlék* szobor **Nepomuki Szent Jánost** ábrázolja. A szintén barokk stílusú szobrot 1794-ben állították, és a pápakovácsi távolsági busz megállójánál lévő teresedésen található.

Helyi védelmet kapott a **református templom** a Fő utcán, mely 1842-ben épület. Tömegét tekintve nem rendelkezik jelentős faluképet befolyásoló hatással, azonban a homlokzatból előre emelkedő torony markáns megjelenést biztosít. A letisztult külsejű templom hatszögletes sisakja két harangot rejt.

4 lakóház is *helyi védettségű*, melyből 2 a Fő utcán, 2 pedig a Devecseri utcán helyezkedik el.

Fő utca 45.
lakóház

Fő utca 63.
lakóház

Devecseri utca
6. lakóház

Devecseri utca
10. lakóház

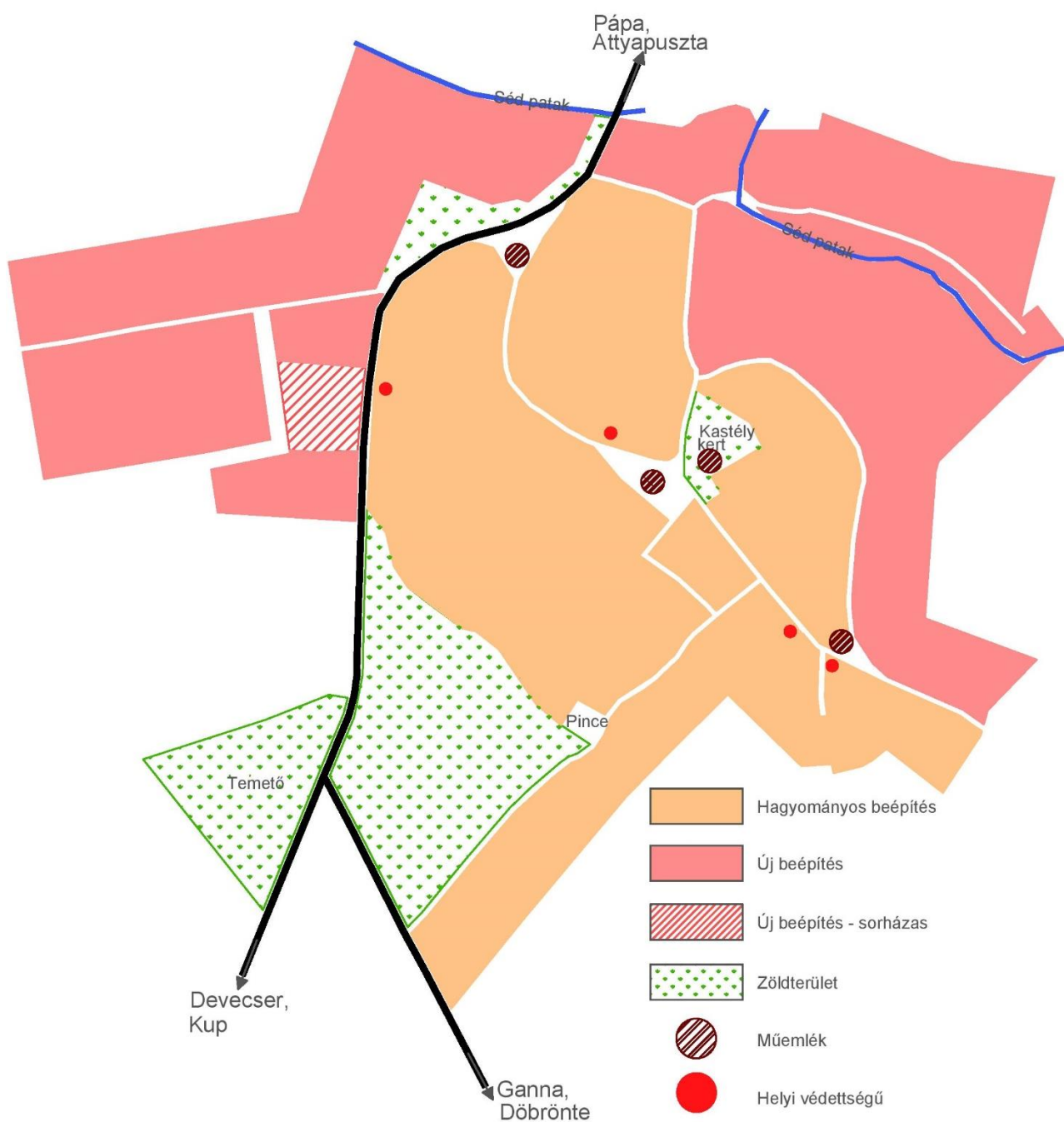
Pápakovácsin a hagyományos beépítésű területeken sokfelé (pl. helyi védett épületek) találkozhatunk még a **helyi építészeti hagyomány** elemeit magukon hordozó épületekkel. Ide tartoznak a sajátosan lekontyolt homlokzatú, az előkert nélküli elhelyezett, valamint a gádorosan kialakított, vagy a macskalépcsős oromfalas homlokzatú épületek. A tömör kerítés is az egykori kialakítást tükrözi, melyet érdemes megőrizni továbbra is.

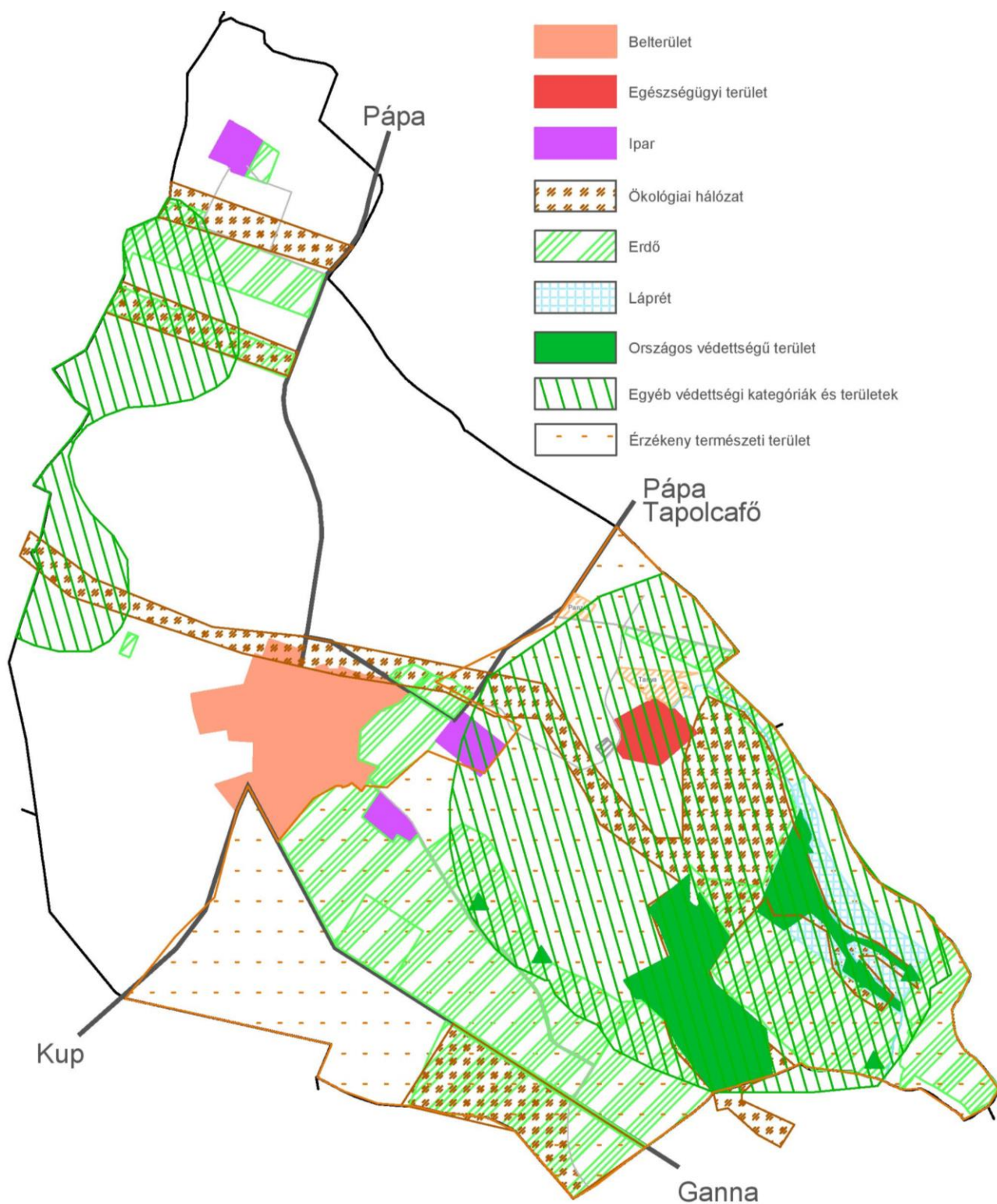
4

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉ- SZEK PÁPAKOVÁCSIN

Pápakovácsi belterületének nagy része történelmi beépítésű, ahol az eredeti falu található. A település északi felét veszi körbe az újabb beépítés, melynél a keleti oldalon már a sorházas beépítés is megjelenik.

A külterület keleti felében Attyapuszta egészségügyi területe. A délkeleti községvégben országos védettségű, ex lege láp van, a hozzá tartozó lápréttel. A közigazgatási területen vannak még további országos védettségű források is. Több helyen fellelhetők az Ökológiai hálózat folyosói, valamint jelentős erdőségi területek, amelyeket egyéb védettségi kategóriájú területek vesznek körbe. Pápakovácsi teljes keleti fele Érzékeny természeti területnek minősül.

Hagyományos beépítés

A település főútja, a Devecseri út és a Séd utca – Kiss utca fogja közre a hagyományos beépítést. A beépítés többségét a földszintes házak adják, de találkozhatunk egyemeletes, illetve tetőtéri beépítéssel rendelkező lakóházakkal is. Itt található a műemléki Somogyi-kastély és a római katolikus templom is. Az utcaképet tovább színesítik helyi védettségű épületek, mint pl. a református templom, vagy lakóházak és a Szentháromság szobor a Fő utca mentén. A beépítés jellegét emelik a gyakran növényzettel határolt utcák.

Új beépítés

A község növekedésével együtt újabb területeket jelöltek ki beépítésre. Ezek a hagyományos falu körül alakultak ki és kinyúlnak a Séd patakig is. Az újabb utcákat (Devecseri, Ilona, Nórapi) úgy alakították ki, hogy azok nem változtatták meg a településszerkezet eredeti, hurkos szerkezetét.

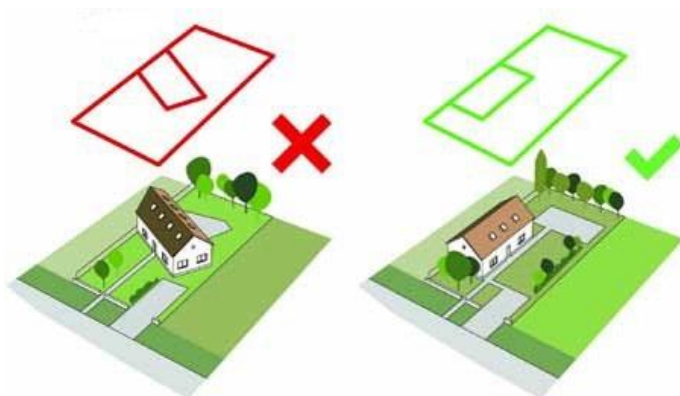
Új beépítés - sorházas

A Devecseri utca mentén az újonnan beépített területen kialakult egy sorház is, növelve a település beépítéseinek sokszínűségét.

5 ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Hagyományos beépítés

TELEPÍTÉS

Lakóházakat a hagyományos beépítésű területeken az oldalhatár mentén, az utcára merőlegesen kell építeni, homlokzati kapcsolatban a közterülettel, vagy előkert kialakításával. A nem az utcára merőleges, illetve indokolatlan mértékben hátrahúzott családi ház építése nem javasolt.

KERÍTÉS

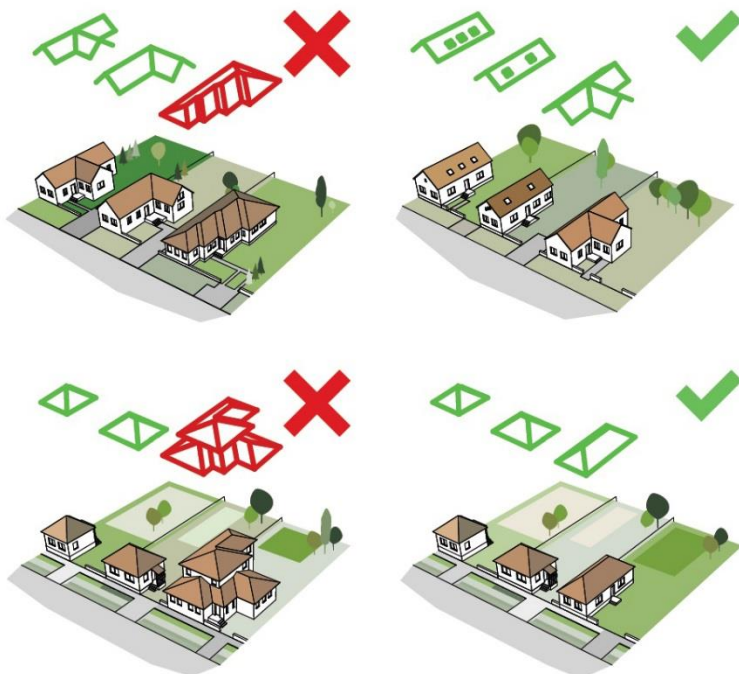
A közterületek felé a telekhatáron 1,5, maximum 2 méter magas kerítés alakítható ki. A kerítések építésekor figyelembe kell venni, hogy nyers betonfelülettel nem jelenhetnek meg. A hagyományos beépítésű területeken tömör kerítéseket kell kialakítani.

KERÍTÉS – jó példák

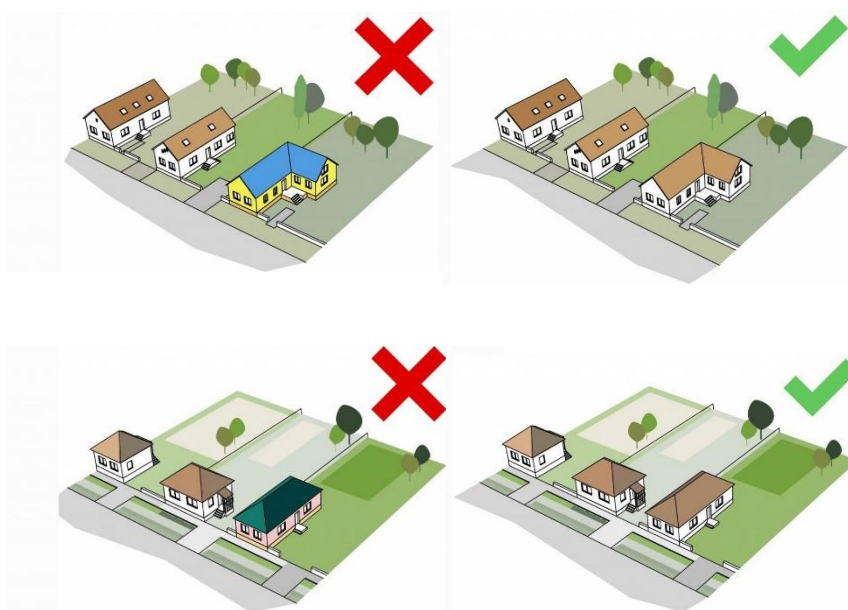
TETŐFORMA

Pápakovácsin az épületeket magastetővel kell létesíteni. Kialakításukkor figyelembe kell venni a szomszédos épületeket. A tető hajlásszögének 40° és 45° közöttinek kell lennie.

A házakat nem lehet mesterséges palával, hullámpalával, műanyag hullámlemezrel, vagy alumínium trapézlemezrel borítani, helyettük a cserépfedés ajánlott.

ANYAGHASZNÁLAT (SZÍNEK)

A községben hagyományai vannak az anyaghasználatnak is. A lakóépületeknek a helyi építészeti hagyományoknak megfelelően vakolt homlokzati megjelenést kell biztosítani.

Festésnél figyelembe kell venni, és a településre jellemző halvány színezést kell alkalmazni (pl. fehér, sárga, barna és ezek árnyalatai).

MAGASSÁG

A történeti beépítésű területeken a házak magassága közel azonos. A házakat úgy kell építeni, hogy a szomszédos épületek építménymagassága között ne legyen jelentős, 0,5 méternél nagyobb eltérés.

KERT

Néhol előfordulnak előkertek a hagyományos beépítésű területeken is, de többnyire az épületek az utcavonalon állnak. Az ilyen házaknál oldal- és hátsókerteket alakítanak ki a lakók. Ezeknek a kerteknek a funkciója napjainkban egyre inkább elveszíti a korábbi gazdasági funkcióját, helyettük pihenő, rekreációs célt kapnak, míg az esetleges előkertek reprezentatív jellegűek.

ABLAK

A közterületekkel homlokzati kapcsolatban álló épületek az ablakokon keresztül nyitnak az utcára. Az ablakok Pápakovácsin sokszínűek, lehetnek egy- vagy kétszárnyúak és eltérő osztatúak. A régi házakon rendszerint dupla ablakok találhatók. Az ablakok cseréjénél, illetve új házak építésénél fontos, hogy a hagyományos beépítésű területeken fa anyagú nyílászárók kerüljenek kialakításra.

ABLAK – jó példák

RÉSZLETEK – POZITÍV MEGOLDÁSOK

Új beépítés és sorházas

TELEPÍTÉS

Lakóházakat az új beépítésű településrészen is az oldalhatár mentén épülnek, leggyakrabban merőlegesen az utcavonalra, főként előkerttel. A Devecseri út menti sorházak az utcára merőlegesen, előkerttel vannak kialakítva.

KERÍTÉS

Szemben a hagyományos beépítésű területekkel, ezeken a területeken áttört kerítések létesítése a megszokott. A kerítés magassága nem haladhatja meg a 160 cm-t, amelyből a tömör lábazat legfeljebb 60 cm magasságig épülhet, felette fa lécezésű vagy fém kerítésmezők kialakíthatók.

KERÍTÉS – jó példák

TETŐFORMA

A hagyományos beépítéshez hasonlóan magastetőket kell építeni az új beépítésű területeken is, azonban itt megengedett laposabb tető (akár 30°-os) kialakítása. Az egységes utcakép megőrzése érdekében, azonban itt sem megengedett az egyszerű tetők közé összetett tetőt kialakítani. A sorház tetőzete kialakult, bővítés esetén illeszkedni szükséges az eddig kialakításhoz.

ANYAGHASZNÁLAT (SZÍNEK)

Ezeknél a beépítéseknél el lehet térni a hagyományos beépítésű területekre előírt halvány színezéstől, azonban a kirívó, harsány színhasználat itt sem megengedett.

MAGASSÁG

Az Új beépítésű területeken többnyire magasabb épületek vannak, a házak emelettel vagy tetőtér beépítéssel rendelkeznek. Az illeszkedés szabálya az új területeken is fontos, az épületek nem térhetnek el lényegesen a szomszédos magasságoktól.

ABLAK

Az új beépítésű területeken leginkább újfajta, szigetelő nyílászárókat láthatunk, amik elsődlegesen egy-, vagy kétszárnyúak és egy, vagy több osztatúak is lehetnek. Lehetőség van utólag felszerelt redőnytokok használatára, de lehetőség szerint a rejtett, vagy fa mintázatú szerkezetek a javasoltak, amik színükben megegyeznek a nyílászáróval.

ABLAK – jó példák

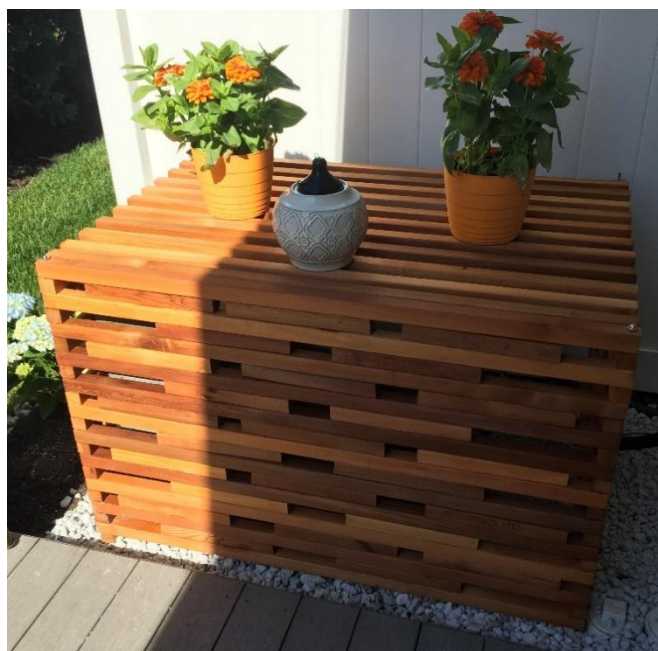
Mai példák

Pápakovácsiban találhatunk az új építésű/ felújított házak között pozitív példákat. Ezeknél a legfontosabb kialakítási szempont, hogy arányaikban, anyaghasználatukban és formavilágukban illeszkedjenek a meglévő utcaképbe, legyen az hagyományos vagy új beépítésű területen.

Műszaki berendezések

Az utcakép megőrzése érdekében mindegyik beépítési típusnál ajánlott a ház használatához szükséges műszaki berendezéseket (klíma külső egység, napkollektor, antenna, épített kémények) az utcai homlokzatról nem látható helyen elhelyezni. Az épület hátsó oldalán kívül megoldást jelenthet az előkertben, növényzettel takart kiépítés.

Hirdetések, reklámtáblák

A kedvező településkép kialakítása és megőrzése érdekében fontos a hirdetések és reklámok településképbe illeszkedő elhelyezése. Pozitív, hogy a faluban több helyen is (pl. Nórapi utca, Polgármesteri Hivatal előtt) található hirdető tábla, ahol rendszeresen, egységesen lehet megosztani az esetleges hirdetéseket, reklámokat. Szolgáltató- és vendéglátóipari egységeknél ajánlott az épületen elhelyezett feliratot, reklámot a homlokzattal egységben kialakítani.

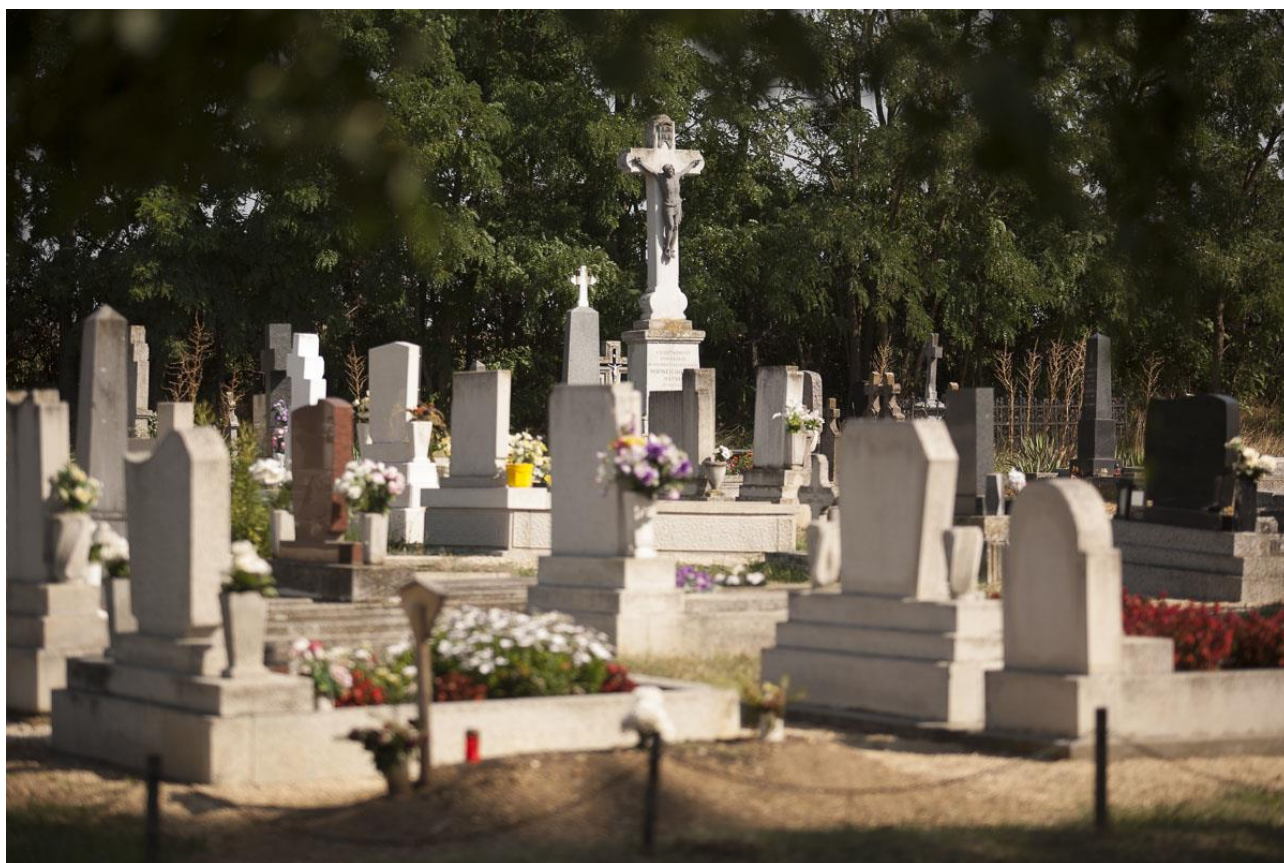

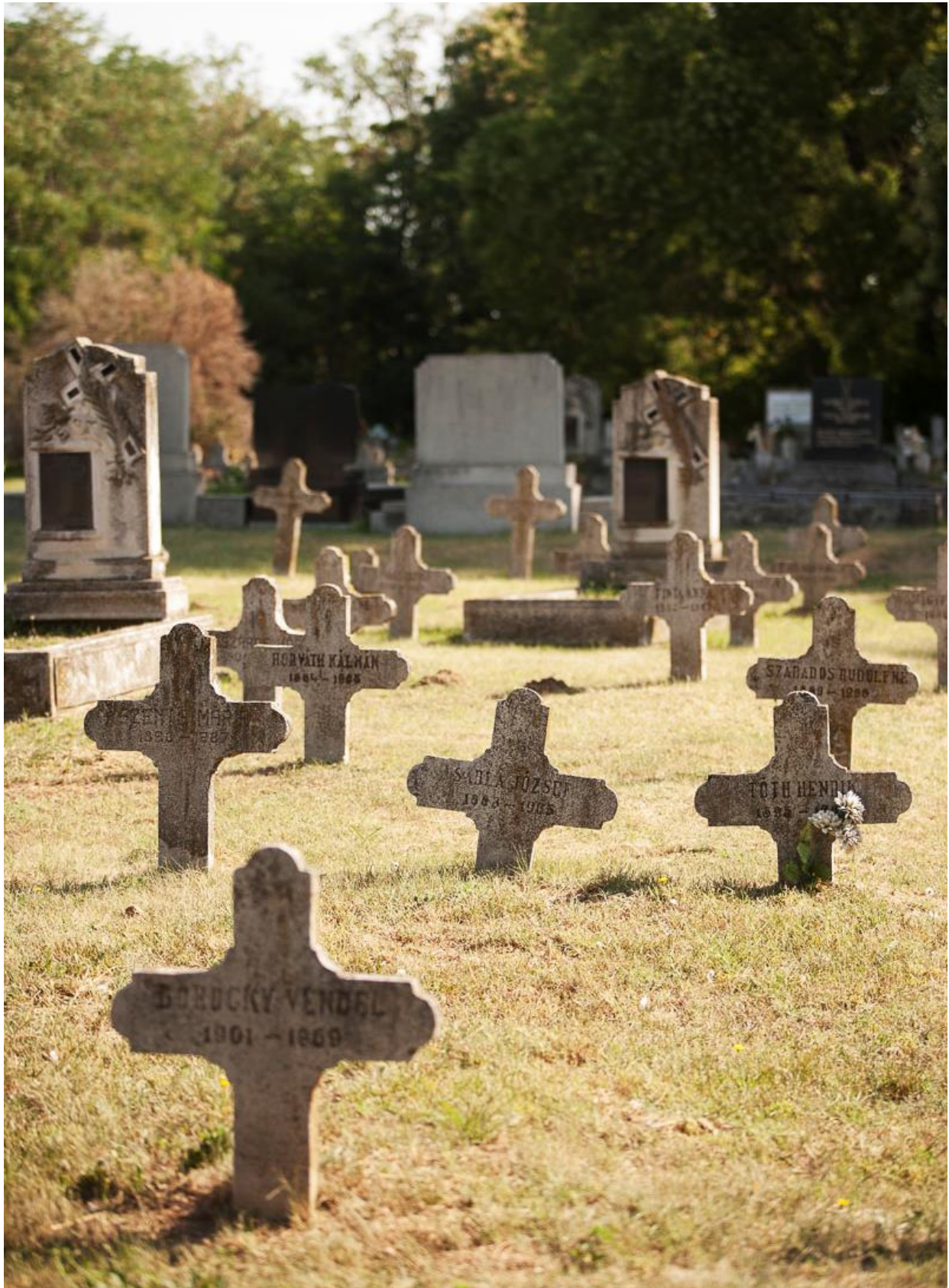
6

KÜLÖNLEGES TERÜLETEK

Temető

Pápakovácsi temetője a Devecseri út délnyugati végén található, teljes egészében a belterületen. A zöldterület a 184. hrsz-ú ingatlanon húzódik, melyben ravatalozó is van. Fás-cserjés sáv határolja el a környezetétől, azonban kevés a növényzet. Számottevő növényzet nem található néhány tuján (*Thuja sp.*), puszpáng bokron (*Buxus sempervirens*) és lucfenyőn (*Picea sp.*) kívül.

Attyapuszta

Az egészségügyi célú, különleges területen található a 2017.09.01-től már a Mezőörsi Református Egyházközség kezelésében álló idősek otthona és a Kármelita Rendház. Az intézet melletti lakóház is áll a területen, rendezett, szép zöld kerttel.

IDŐSEK OTTHONA

A Mezőörsi Református Egyházközség intézménye Pápakovácsi belterületétől alig 3 km-re fekszik, ami eredetileg a Sarutlan Karmelita Rend tulajdonában állt, majd 1959-ben kezdte meg működését az otthon. 112 férőhelyes az intézmény, ami egy régebbi (de felújított) és egy újonnan kialakított épületrészből áll. A Bakony lábánál lévő idők otthona számos lehetőséget biztosít lakói számára: kirándulások, zeneterapeutai foglalkozások, masször, fodrász...

KARMELITA RENDHÁZ

Attyapusztán 1945-50 között saját kezűleg építettek remeteséget a sarutlan kármelita szerzetesek. Az első kis kolostort 1946-ban szentelték fel, majd 1950-ben Kármelhegyi Boldogasszony végleges szentélyét. A létrehozott épületegyüttest 1990-ben kapták vissza a kármeliták a kommunisták lefoglalása után.

ATTYAI-LÁPRÉT

Pápakovácsi külterületén található, az országos jelentőségű Attyai-láprét. A 15 ha méretű védett terület a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkhoz tartozik. A lápréten több helyen is felszínre tör a Bakony karsztvize, valamint három állandó forrás gondoskodik a láp vízutánpótlásáról. Több értékes növénytársulás is fellelhető, mint pl. a sédbúzás mocsárrét (*Agrostio-Deschampsietum caespitosae*), a kékperjés láprét (*Succiso-Molinietum hungaricae*), vagy a nádas (*Phragmitetum communis*).

Növénytársulások

A láprétet eredetileg gyertyános-tölgyesek vették körül. Az erdőirtással megvalósuló évszázados emberi tájhasználat ezeket több helyen nyílt területté (szántó, gyepek) alakította. A láprét mélyebb fekvésű központi részén fakadó források miatt a vízenyívó aljzat természetes úton régebben sem tudott beerdősülni. Az egész évben vízzel átitatott talajú élőhelyeken mérsékeltül úde láprétek jöttek létre, ahol állományalkotó a nagy szittyó. Korábban a csátás lápréttípus is elterjedtebb volt, de a kormos csátának (1. kép) már

csak néhány zsombékját láthatjuk. Az itteni értékes növények döntően ehhez az élőhelyhez kötődnek: lápi sás, fehér májvirág (2. kép), mocsári nőszőfű (3. kép).

A térszín emelkedésével az úde lápréteket zsombékos habitusú kékperjés rétek váltják fel. Ezek elviselik termőhelyük időszakos kiszáradását is. A rét nyugati szélén lévő nádasok már a gyepek felhagyása során alakultak ki. Térhódításuk összefüggött a terület lecsapolásával. A nád és az aranyvessző kiszorítják az úde láprétek specialista növényeit, ezzel az élőhelyek romlását okozzák.

A terület vízviszonyainak javításával (4. kép) és az élőhelyek újbóli kezelésbe vonásával jó esély van a láprét gyors regenerációjára.

Plant associations

The fen originally was surrounded by oak-hornbeam forests. The human land use over the centuries with deforestation practices transformed the forests into opened areas (arable lands, meadows). Forest could never grow at the low-lying central part of the fen because of the springs and the wet subsoil.

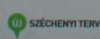

At the habitats, where the soils are waterlogged all year, calcareous fen meadows were formed with Blunt-flowered Rush (*Juncus subnodulosus*) as stand forming species. Earlier the bog-rush type of the fen was more extended but nowadays only a few tussocks of Black Bog-rush (*Schoenus nigricans*) (1) can be seen. Valuable plants of this plant association are the Davall's Sedge (*Carex davalliana*), the Marsh Grass of Parnassus (*Parnassia palustris*) (2) and the Marsh Helleborine (*Epipactis palustris*) (3).

As the ground surface rises the wet fens are replaced by Purple Moor Grass (*Molinia caerulea*) meadows, which can even tolerate the periodical drying out of

the habitat. The reed stands at the western border of the meadow were formed after the abandonment of the agriculturally used meadows. Expansion of the reed is related to the drainage of the area. The Common Reed (*Phragmites australis*) and Giant Goldenrod (*Solidago gigantea*) supplant the specialist species of the wet fen meadows, thereby causing the degradation of the habitats. After the rehabilitation of the water conditions of the area (4) and the renewal of adequate land use there is a good chance for the fast regeneration of the fen meadow.

8

IMPRESSZUM

PÁPAKOVÁCSI KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Pápakovácsi honlapcíme: <http://www.papakovacs.hu/>

Pápakovácsi e-mail címe: papakovacs@mail.globonet.hu

Pápakovácsi postai címe: 8596 Pápakovácsi, Fő utca 19

Pápakovácsi telefonszáma: 06 89 351 008

Polgármester: Burghardt Ferenc

Főépítész: R. Takács Eszter, okleveles építészmérnök

Főépítész e-mail címe: proarch@t-online.hu

Összeállította: Leel-Óssy Zsolt

Pápakovácsi, 2017.